

Mega Spor Etkinliklerinde Spor Mirası Konseptinin Gerekliği

Arif Çetin¹

¹ Dr, İstanbul Aydın Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi

Gönderilme Tarihi: 24.04.2019 – Kabul Tarihi: 22.07.2019

Öz

Mega Spor Etkinliklerine ev sahipliği yapan şehirlerin deneyimlediği bütçe aşmaları ile etkinlik için inşa edilen dev tesislerin işletme maliyetleri oyunların geleceğini ciddi bir şekilde tehdit etmektedir. Bu bağlamda, ülkemizin gelecekte ev sahipliği yapacağı mega etkinliklerinin spor mirası stratejilerini uzun vadeli bir bakış açısıyla bütünleştirmek mümkün olabilir. Bu nedenle araştırma, spor mirası konseptinin bileşenlerini ve bu mirasın sürdürülebilirlik stratejilerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Yapılan literatür taraması sonucunda spor mirası konseptinin ekonomik etkiler, kentsel dönüşüm, çevrenin korunması, turizm, şehir pazarlaması ve marka kimliği, sportif gelişme ile sosyal ve kültürel etkileri içeren altı bileşeni olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak, Mega Spor Etkinliklerine ev sahipliği yapacak şehirler ancak spor mirası konsepti öğelerini bütüncül bir yapıyla ele aldıklarında etkinliklerin sona ermesinden sonra ortaya çıkabilecek sorunları minimize edebilirler.

Anahtar kelimeler: Mega spor etkinlikleri, Spor mirası, Sürdürülebilirlik, Olimpiyat Oyunları, Miras konsepti

Necessity of the Legacy Concept in the Mega Sport Event

Abstract

The budget overruns experienced by the cities hosting the Mega Sports Events and the operating costs of the giant facilities built for the event are seriously threatening the future of the games. In this context, it may be possible to integrate the sports legacy strategies of the mega events that our country will host in the future with a long-term perspective. Therefore, the research aims to identify the components of the sport heritage concept and its sustainability strategies. As a result of the literature review, it has been determined that the concept of sports heritage has six components including economic impacts, urban regeneration, environmental development, tourism, city marketing and brand identity, sports-development and social and cultural impacts. In conclusion, cities that will host Mega Sports Events can only minimize the problems that may arise after the end of the events when they handle sports heritage concept elements with a holistic structure.

Keywords: Mega sports events, Sport legacy, Sustainability, Olympic Games, Legacy concept

Giriş

Mega spor etkinlikleri ev sahibi şehirler üzerindeki etkileri hem olumsuz hem de olumlu olabilir. Olumsuz etkileri en aza indirmenin ve potansiyel olumlu etkileri elde etmenin anahtarı etkinliğin planlanmasıdır. Mega spor etkinliklerin şehirler ve toplum üzerinde kısa, orta ve uzun vadede etkileri söz konusudur. Bu nedenle planlamalar farklı stratejilerin kısa, orta ve uzun etkili olabilir.

Olimpiyat Oyunları, FIFA Dünya Kupası gibi büyük spor etkinliklerinin ev sahibi şehirlerde turizmin gelişimine, işlerin yaratılmasına veya şehirlerin yenilenmesi gibi algılanan olumlu ekonomik etkiler hükümetlerin bu etkinliklere aday olmasındaki en büyük gerekçelerin başında gelmektedir (McCartney, Thomas, Thomson, Scott, Hamilton, Hanlon, 2010). Bununla birlikte, son zamanlarda bu tür olayların potansiyel sosyal, kültürel ve sağlık etkilerine artan bir ilgi var ve spor mega etkinlikleri için ev sahibi ülkede sporun kendisinin üzerinde bir etkisi olacağına inanılmaktadır (Weed, 2014).

Mega Spor Etkinliklerinin Tanımı

Büyük spor etkinlikleri, yerel yönetimler, kamu otoriteleri ve ilgili spor dalının federasyonu tarafından organize edilen uluslararası ölçekte tek seferlik spor etkinlikleri olarak tanımlanır ve etkinliğin önemi nedeniyle ev sahibi ülke ve/veya şehir için ekonomik, turizm, altyapı gibi son derece yüksek etkiler sağlar.

"Mega spor etkinliği"nin tanımı ve içeriğiyle ilgili literatürde tam bir fikir birliği sağlanamadığını görmekteyiz. Bu konuyla ilgili, ortak bir anlayışa sahip olmak, bu etkinlikler ile ilgili konularda tartışmayı kolaylaştırmaktadır. Fakat şu aşamada mevcut durum ne yazık ki böyle değildir. Bazı bilim adamları arasında fuarları, kongreleri, toplantıları veya festivalleri bu grubun içerisine dahil ederken bazıları ise yalnızca spor etkinliklerine odaklanmaktadır. Kimileri Kış Olimpiyatları'nı mega etkinlik olarak görürken, kimileri bu etkinliği daha alt bir seviyede değerlendirir fakat, mega spor etkinliklerine Futbol Dünya Kupası ve Super Bowl Etkinliklerini eklerler. Dolayısıyla, bir spor etkinliğinin mega bir etkinliğe dönüştüren hususlar ele aldığımız odak noktalarına göre değişiklik göstermektedir. Bu yüzden sadece bir etkinliğin mega olup olmadığına değil, nasıl mega etkinlik olduğunu sormamız gerekir (Müller, 2015).

Mega spor etkinliği iki ana bakış açısıyla değerlendirilebilir. Bu bakış açılarından ilki spor etkinliğinin iç özelliklerine ilişkin olarak etkinliğin süresi ve ölçeğidir. Bu iç özellikler ise aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- Etkinliğe katılan sporcu, antrenör ve yöneticileri içeren katılımcı ve seyirci sayısı
- Stadyumların seyirci kapasitelerinin toplamı
- Etkinlik için ihtiyaç duyulacak çalışan ve gönüllü sayısı
- Etkinliğin içindeki spor dalları

- Etkinlik için inşa edilecek, kapasiteleri artıracak ya da yenilenecek spor tesislerinin sayısı

İkinci bakış açısı ise spor etkinliğinin dış özelliklerine ilişkin olarak ev sahibi şehir ya da ülkeye katkılarını dikkate alır. Bu dış özellikler ise şu şekilde sıralanabilir.

- Spor etkinliklerini canlı yayınlayan ülke ve basın yayın kuruluşlarının sayısı
- Etkinliğin sponsorluk olanakları ve sayısı
- Etkinliğin ev sahibi ülke ve şehir üzerine olan etkisi
- Ulaşım, konaklama, telekomünikasyon ve diğer alt yapı yatırımları
- Spor Mirası plan ve stratejileri

Literatürde, mega spor etkinlikleri ile ilgili birçok tanım yapılmıştır. Bu tanımların bazıları ise şunlardır (Roche, 2000; Hiller, 2000; Gold ve Gold, 2011; Mills ve Rosentraub, 2013; Müller, 2015):

- Popüler çekiciliğe ve uluslararası öneme sahip olan büyük ölçekli sportif etkinlikler.
- Kısa süreli, tek seferlik, yüksek profilli bir etkinliğin kitle iletişim araçları olayı dünyaya taşınması ile önemli ve kalıcı bir kentsel etkiye sahip sportif etkinliklerdir.
- Ülke ekonomisini etkileyecek büyüklükte olan ve kapsamı küresel medyanın dikkatini çekmesine yeten sportif etkinliklerdir.
- Yüksek katılım düzeyleri ile medyada geniş yer alan ve genellikle etkinlik altyapısına büyük kamu yatırımları gerektiren önemli ulusal veya küresel yarışmalar.
- Mega etkinlikler, (a) çok sayıda ziyaretçiyi çeken, (b) farklı gelir kalemlerine sahip, (c) yüksek maliyetlerle gelen ve (d) çevre ve nüfus üzerinde büyük etkileri olan, sabit süreli faaliyetlerdir.

Bu tanımlardan yola çıkarak mega spor etkinliklerini şehir ve ülkelerin vizyon, kültür ve stratejilerini ortaya koyarak aday olduğu, sürdürülebilir bir bütçe ve finans planlarıyla şehrin ve ülkenin tanıtımını artırmak için birçok operasyonel ve altyapı yatırımlarını üstlendiği ve planlanan spor mirası stratejileriyle sportif etkinliğin şehir ve ülke üzerine kalıcı etkiler bıraktığı sınırlı süreli, önemli bir kerelik veya tekrar eden etkinliklerdir.

Mega Spor Etkinliklerinde Miras

Mega spor etkinliklerine ev sahipliği yapmanın etkinlikten sonra uzun bir süre ev sahibi şehre ve toplum üzerindeki uzun süreli sonuçlarıdır. Kısacası etkinliğin sürdürülebilir olması üzerinde durur.

Etkinlik mirası konseptinde ilk akla gelen etkinliğin ekonomik yönü olmasının rağmen ekonomik sonuçlar, mega spor etkinliklerine ev sahipliği yapmanın yalnızca bir boyutunu yansıtır (Cashman, 2006).

Etkinlik mirası, ekonomik, çevresel ve sosyal boyutları içeren üç ana boyutta ele alınabilir (Preuss, 2007). Bu konsept ayrıca maddi olan-somut ve maddi olmayan-soyut olarak da sınıflandırılabilir. Maddi olmayan sonuçlara ülke imajı, ulusal gurur, sportif gelişme ve sağlık çıktıları gibi ölçülmesi zor olan alanları ele alır. Öte yandan, maddi sonuçlar ise istihdam oranı, etkinlikle birlikte gelen katılımcı sayısı, sponsorluk gelirleri gibi daha ölçülebilir ekonomik çıktıları ele alır (Kaplanidou ve Karadakis, 2010; Preuss, 2007).

Mega etkinliklere ev sahipliği yapan şehirler üzerinde bir takım olumlu ve olumsuz etkileri bulunmaktadır.

Mega etkinliklerinin, altyapının geliştirilmesini tetikler ve kentsel dönüşüm süreçleri hızlandırma gibi olumlu etkileri bulunmaktadır (Roche, 2000). Bununla birlikte etkinlikle birlikte birçok ulaşım, konaklama, telekomünikasyon yatırımları gerçekleştirilir. Ayrıca, Olimpiyat Oyunları gibi büyük spor etkinlikleri 1970'lerin sonlarından itibaren durgunlaşan ya da küçülen şehir ekonomileri yatırımlar ve beraberinde oluşturduğu istihdam ile birlikte şehir ekonomilerini canlandırmak için bir araç olarak kullanıldı (Gold ve Gold, 2008). Olimpiyat Oyunlarının kentsel gelişim ve yenilenme için bir katalizör olarak görüldüğü ilk Olimpiyatlar 1992 Barcelona'nın Olimpiyat Oyunları olarak kabul edilir (Chen, 2015). Şehir, Barcelona çevresine yeni bir çevre yolu da dahil olmak üzere yol sistemlerinde büyük yenilikler yaptı (Kassens-Noor, 2012). Bu yatırım sayesinde şehir içi trafiği rahatlatıldı. Bu nedenle çevre yolu Barcelona sakinleri için en önemli miras olarak kabul edildi. Barcelona havalimanının kapasitesi artırıldı ve havaalanı ile şehir merkezi arasındaki bağlantı geliştirildi (Kassens-Noor, 2013). Oyunlar nedeniyle elli yıllık gelişim sadece altı yılda gerçekleşmiştir (Kenett ve Moragas, 2006).

Organizasyon bitiminde ise şehirler; bu tesislerin yüksek bakım onarım maliyetleri, tesislerin âtıl kapasite ile çalışmaları gibi birtakım sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu durum da dünya literatürüne "Dev işlevsiz spor tesisleri/White elephant" olarak geçmiştir.

Atina 2004 Olimpiyat Oyunları için, Güney Atina'daki eski uluslararası havaalanına Oyunlar kapsamında çok amaçlı spor salonu, beysbol ve softbol stadyumu, eskrim salonu, çim hokeyi, ile kano ve kürek gibi altı spor alanından oluşan spor kompleksini inşa etti. Oyunlardan sonra, her bir tesisinin kullanımı kamu tarafından üstlenilmiş olmasına rağmen Oyunlarda kısa bir süre sonra terk edildi (Kasimati, 2015). Terk edilen bu spor tesisleri ve alanı iç savaştan kaçan Suriyeliler ve Afganlar için beyaz çadırlar kullanan mülteci kamplarına dönüştü (Pantelia, 2016).

Maliyet aşırımları da her ne kadar Olimpiyat Oyunları için yapılan teklif sürecinde aday şehirler çoğunlukla ekonomik faydaların özelliklerini vurgulamış olsalar da ev sahibi şehirlerin Etkinlikten sonra başa çıkmaları gereken önemli konular arasındadır.

Çünkü, gerçekte Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapmak işletme maliyetleri ve altyapı yatırımlarında büyük artışlara neden olmuştur (Preuss, 2004). Flyvjerg ve Stewart'a (2012) göre, 1968 Grenoble Kış Oyunları ile 2012 Londra Oyunları arasında ortalama sporla ilgili

maliyet aşırımları reel olarak %179 ve nominal olarak %324 ve maksimum maliyet aşım yüzdesi 1976 Montreal Oyunları için %796 idi. 1984 Los Angeles Olimpiyatları'ndan bu yana ev sahibi şehirlerin maliyet aşırımlarının mevcut olduğu görülmektedir (Zimbalist, 2011). Bu bütçe aşırımları sportif giderlerin yanında alt yapı yatırımlarını da içermektedir.

Bu bütçe aşırımlarından kaynaklı olarak artan eleştiriler gelecekteki Oyunlar için aday şehirlerin tercihlerini de etkilemiştir. Oslo, Stockholm, Lviv ve Krakow 2022 Kış Olimpiyatlarına; Boston, Budapeşte, Hamburg ve Roma'da 2024 Yaz Olimpiyat ve Paralimpik Oyunlarına adaylıktan çekildiler (Okada ve Greysen, 2018).

Mega etkinliklere ev sahibi olmak isteyen şehirlerin başarımını umdukları büyük amaçların öne sürülmesine rağmen hem araştırmacılar hem de politika yapıcılar mega etkinliklerin avantajlarının yanında dezavantajları konusunda da daha bilinçli hale gelmiştir. Etkinlikler için inşa edilen tesislerin miktar ve kapasiteleri ev sahibi şehrin kapasitelerinin çok ötesindedir. Aynı zamanda, Organizatörler etkinliklerin büyüklüğünden e kompleks yapılarından kaynaklı olarak etkinliklerden sonraki aşama ve süreçleri düşünmeleri de zordur. Bu nedenle, ev sahipliğinde açıkça en az planlanan dönemdir (Chen, 2015).

Bu bağlamda, gelecekte ülkemizin mega etkinliklere ev sahipliği yapma planlamalarında spor mirasının en uygun şekilde uygulamak için spor gelişim stratejilerini ev sahipliği olunacak etkinliğin stratejisiyle uzun vadeli bir bakış açısıyla entegre etmek olabilir.

Bu nedenle, araştırma aşağıdaki sorulara cevap arayacaktır:

1. Mega spor etkinliklerinde spor mirası konseptini oluşturan bileşenler nelerdir?
2. Ev sahibi şehirler etkinlik sonrasında bu mirası sürdürülebilir bir şekilde uygulamak için hangi stratejiler izlemelidir?

Mega Spor Etkinliklerinde Miras

Literatürde spor mirası kavramına ilişkin farklı yaklaşımlar söz konusudur. Spilling (2000) etkinliklerin potansiyel olarak uzun vadeli etkilerini dört kategoriye ayırmıştır: artan uluslararası tanınırlık, artan ekonomik aktivite, gelişmiş tesisler ve altyapı yatırımları ve sosyo-kültürel fırsatlar Getz (1997), etkinliğin ev sahibi şehir için bir pazarlama mekanizması olarak hareket ettiği, turizmin etkileri de dahil olmak üzere çeşitli ekonomik etkiler arasında ayırım yapar. Allen ve arkadaşları (2002) bu konsepti dört alana ayırmıştır: sosyal ve kültürel, fiziksel ve çevresel, politik ve turizm ve ekonomik. Bu nedenle, ana etkilerin ne olduğu konusunda genel bir anlaşma vardır; tek fark, gruplandırma veya kategorize edilme şeklindedir. Bu bağlamda spor mirası konseptini şu şekilde ayırabilir:

Ekonomik Etkiler

Bir spor etkinliğinin, ev sahibi ülke ve şehre doğrudan ve dolaylı harcamalar üretmesi ve olumlu bir etkiye sahip

olması yerel ve merkezi hükümetlere haklı göstertilmeye çalışılan bir yöntemdir.

Ekonomik etki, yerel ekonomideki belirli bir etkinliğin sahnelenmesine doğrudan atfedilebilen net değişim olarak tanımlanabilir. Bir spor etkinliğine ev sahipliği yapmanın temel nedenlerinden biri, ev sahibi bölgede turizmi artırarak gelirleri artırma isteğidir; bu, temel olarak ekonomik etki anlamına gelir (O'Connor, 2013). Ancak, 1970'lerde olduğu gibi, büyük bir spor etkinliğine ev sahipliği yapmak, 1976'da Montreal Olimpiyatları tarafından sürdürülen 850 milyon dolarlık kayıp ve dört yıl önceki Münih Olimpiyatları'ndaki 223 milyon dolarlık kayıp nedeniyle finansal bir yük olarak görülmüştür. Sponsorluk gelirini arttırmaya ve kamu harcamalarını sınırlandırmaya odaklanan Los Angeles'taki 1984 Olimpiyatları organizatörlerinin uyguladığı ticari model, 250 milyon dolarlık bir karla sonuçlandı (Gratton, Dobson ve Shibli, 2000). Bu durum, şehirlerin ve ülkelerin büyük spor etkinliklerine ev sahipliği olan algısını değiştirmeyi sağlamayı amaçlamıştır.

Olimpiyat Oyunlarının sahnelenmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkan önemli maliyetlere rağmen, potansiyel ekonomik faydalar nedeniyle, Olimpiyatlara ev sahipliği yapmak için şehirler arasında artan bir rekabet yaşanıyor. Bu faydalar; artan turizm, istihdam ve iş fırsatları olanaklarına ve bunlara ek olarak; bilet satışlarından, sponsorluklardan, merchandising ve lisanslı ürünlerden elde edilen gelirlerden kaynaklanmaktadır.

Ayrıca, tüketici davranışı, etkinlik süresi, etkinlik alanı ve etkinlik türü de ekonomik etkiyi etkilemektedir (Mackellar, 2015). Ayrıca etkinliğin gerçekleştirildiği mevsim ve etkinliğe katılan ülkeler ile hizmet kalitesi de bu süreci etkilemektedir. Seyirciler hizmetin kalitesinden memnun kaldıklarında daha uzun süre kalabilirler, ekstra hizmetlere daha fazla para harcayabilir ve ev sahibini önerebilirler (Quinn, 2013).

Kentsel Dönüşüm

Eğlence yoluyla yapılan kentsel dönüşüm, post-modern tüketim kentinin kritik bir özelliği olarak ortaya çıkmış, spor etkinlikleri, spor altyapısı ve spor programları bunu kolaylaştırmada giderek önem kazanmaktadır (Tallon, 2013). Kentsel dönüşümün öneminin son 50 yılda arttığını, aynı zamanda toplum gelişimi ve spor altyapısını teşvik etmek için bir spor etkinliğine ev sahipliği yapmanın yararlarının olduğu savunulmaktadır (Coaffee, 2011). Topluma daha geniş faydalar sağlamak için sporun kullanımı yeni bir fenomen değildir ve çok uzun zamandan beridir bilinmektedir.

Fakat, sporun rolü ve kentsel ekonomilerde dönüşüme nasıl katkıda bulunabileceği üzerine son zamanlarda odaklanılmıştır (Gratton ve Henry, 2016). 1992'deki Barcelona Olimpiyatları, şehre getirilen yenilenme faydaları açısından büyük bir başarı olarak kabul edilmektedir. Toplamda, Olimpiyat Oyunlarına yapılan harcamaların yüzde 83'ü, metro sistemi, demiryolu, havaalanı, konaklama gibi önemli alt yapı yatırımlarına harcandı (Gold ve Gold, 2008).

1980'lerde ve 1990'larda Birmingham ve Manchester tarafından yapılan Olimpiyat teklifleri ve 2002

Commonwealth Oyunları için Manchester'daki spor tesislerine, ulaştırma ve altyapıya yapılan toplam 670 milyon sterlinlik yatırım, sporun kentsel dönüşümün desteklenmesi için bir araç olarak kullanılabilmesi için inancını desteklemiştir (Gratton ve diğ., 2005).

Pekin'de 2008'den bu yana, Oyunlar altyapı ve şehir içi dönüşüm için destek güç olarak görünmektedir. Çin hükümeti metropolün nüfusuna fayda sağlayarak kentsel dönüşüm ve modernleşmeye yatırım yaptı. Bu projelerde karayolu ağının genişlemesi, yeni otoyollar, otobüs, metro ve şehir içi trenler hatları ve ayrıca şehir yeni bir uluslararası havalimanı yapıldı. Tüm bu yatırımlar ve harcadığı 40 milyar dolar ile Pekin 2008 Olimpiyatlarını tarihin en pahalı Yaz Olimpiyat Oyunu haline getirdi (Santos, Cardoso, Santos, Oliveira, Terezani ve Haiachi, 2018).

2012'deki Londra Olimpiyatları'nda, Olimpiyat Parkı'nın gelişimi, II. Dünya Savaşı'ndan sonra unutulmuş bir bölge olan Stratford-Lower Lee Valley bölgesinin yeniden canlandırılması için bir katalizör olarak kullanıldı. Bu bölge, düşük sosyoekonomik seviyesi, eğitim düzeyi düşük; işsizliğin ve suç oranının yüksek olduğu bir alan haline gelmiştir. Bu alana Londra 2012 kapsamında önemli alt yapı çalışmaları yapıldı. Bölgeye Oyunlar için Kraliçe Elizabeth Olimpiyat Parkı yapıldı (Santos ve diğ., 2018).

Şehrin kentsel dönüşümünü teşvik etme mega spor etkinlikleri ile fırsattan yararlanan bu olumlu ev sahibi şehir örnekleri, Rio de Janeiro için planlanan kentsel dönüşüm süreci için ilham kaynağı olmuştur. Rio 2016 Olimpiyat Oyunları kapsamında Rio de Janeiro Şehri, yeniden canlandırmayı yönetmek ve denetlemek için Kentsel Gelişim Şirketi'ni kurdu. Şirketin taahhüt işleri arasında su, kanalizasyon, drenaj, enerji, kamu aydınlatması, doğal gaz ve telekomünikasyon gibi kentsel altyapı yatırımlarının yanı sıra mevcut yol sisteminin yeni bir kentsel konsept ile değiştirilmesi, yeni yolların inşası, uygulayan mobilite, farklı modaliteler (feribotlar, metrolar, trenler, otobüsler) hatlarının inşası 28 km'lik Hafif Raylı metro gibi yatırımlar yapılmıştır. Bu dönüşüm çalışmaları ayrıca hem şehrin imajına olumlu katkı sağlamakta hem de dönüşüm süresi boyunca yeni iş ve istihdam olanakları sağlamaktadır (Santos ve ark, 2018).

Çevrenin Korunması

Kentsel dönüşüm, ihale için kilit bir gerekçe olmaya devam edecek olsa da yenilenebilirliğin çevresel olarak sürdürülebilir olmasını sağlamak için spor etkinliği teklifleri üzerinde artan baskı bulunmaktadır.

Norveç-Lillehammer 1994 Kış Olimpiyatları, çevre projelerini oyunların ev sahipliği teklif dosyasına dahil eden ilk Olimpiyat kenti olmuştur. Bu trend 2000'deki Sidney Olimpiyatları 'yeşil oyunlar' ilan edilen ilk Yaz Olimpiyatları Oyunları olarak devam etmiştir. Sidney Oyunları, bir dizi çevresel girişim tarafından da desteklendi. Oyunlar Köyündeki güneş enerjili konut yapımında kullanılan katı atıkların yüzde 90'ı geri dönüştürüldü. Değerlendirme aşamasında, çevresel sürdürülebilirliğe verilen önem Uluslararası Olimpiyat Komitesi'ni (IOC) etkilemiştir (Essex ve Chalkley, 1998).

2004'teki Atina Olimpiyatları, çevre dostu malzemeler kullanarak ve atık yönetimi standartlarını iyileştiren bina alanları da dahil olmak üzere birçok çevre politikaları uyguladılar (Masterman, 2014). Soçi'deki 2014 Kış Olimpiyatları organizasyon komitesi, ekolojik öneme sahip olan Grushevy Ridge'in korunması amacıyla çevrenin korunmasını sağlamak için Birleşmiş Milletler Çevre Programı ile bir ortaklık yapmayı kabul etti (Stevens, 2008).

Rio 2016'da da geçmişteki ev sahibi şehirler gibi sürdürülebilir çevre programını hayata geçirdi. İklim değişikliğiyle ilgili farkındalık oluşturdu. Enerji tasarruflu ve düşük karbon salımlı teknolojiler kullanarak 2.2 milyon ton karbon salınımı düşürdü ve yine Oyunlar için kullanılan golf sahasında 44 hektarlık doğal bitki örtüsü; Olimpiyat Parkı'nda ise 7.3 hektar doğal bitki örtüsü kazandırılmıştır. Etkinliklerin yapılacağı nehir yataklarının toplam 9 kilometrelik bölümü Oyunlar kapsamında yenilenmiştir. Günde 9.000 ton atık işleme kapasitesine sahip yeni bir atık arıtma merkezi kurulurken, Rio'nun batısında 10 yeni atık su arıtma istasyonu ve 2.100 km toplama sistemi kurulmuştur (olympics.org, 2017).

Londra 2012 sürdürülebilirlik programı, bir dizi çevre ayağını oluşturuyor. Sürdürülebilirliğin teşvik edilmesiyle yüksek düzeyde su tasarrufu sağlanmıştır (Daothong ve Stubbs, 2014).

Londra'nın Oyunlar Mirasının bir parçası olarak su yolu şebekesinin yenilenmesi ve restorasyonu ile biyolojik çeşitliliğe sahip habitatların yaratılması ve korunması yoluyla çevrenin kalitesinin iyileştirilmesi (Nicholls, 2014).

Pekin Oyunları, yeni, enerji tasarruflu ve çevre dostu binalar ve mekanlar açısından kalıcı bir çevresel miras bıraktı. Şehir, atık su arıtımına da yatırım yaptı ve doğal gazla çalışan 4.000 adetlik otobüs filosuna kavuştu. Ayrıca 30 milyon ağaç şehre dikildi. Kişi başına düşen kamusal alan 9.7 metrekareden 12.6 metrekareye yükseldi ve 40km nehir temizlendi (Zhao, Ching, He ve Chan, 2016).

Ayrıca, hava kalitesini iyileştirmek için şehir dışına taşınan kayıtlı fabrika sayısı 200'ü bulmuştur (Gratton, Preuss ve Liu, 2015).

Sonuçlar Pekin'de fabrika yer değiştirmeleri ve trafik kontrolü nedeniyle hava kalitesinin arttığını, ancak bu gelişmelerin kısa vadede olduğunu göstermiştir (Huijuan, Fuhii ve Managi, 2013).

Turizm, Şehir Pazarlaması ve Marka Kimliği

Bir spor etkinliğine ev sahipliği yapmak, ev sahibi şehrin ya da ülkenin uluslararası arenadaki profiline olumlu katkılar sağlayabilir ve turizm üzerinde doğrudan etkisi olabilecek bir şehrin marka imajını geliştirebilir. 1980'lerde "etkinlik turizmi" ifadesi ilk kez kullanıldı ve 1990'ların sonunda eğlence seyahat sektörünün en hızlı büyüyen pazarı haline geldi (Jago ve diğ., 2003).

Bu nedenle, şehirlerin cazip olmalarını sağlamak için şehirlerin ve ülkelerin pazarlama faaliyetlerine girmeleri iş yapmak, kültürel ve ekonomik faaliyetleri teşvik etmek

ve markalarını rakip şehirlerden ayırt etmek için giderek daha önemli hale geldi (Westerbeek ve diğ., 2002). Spor etkinlikleri etkinlik turizminin bir alt bölümüdür, ancak bir şehri veya bölgeyi bir turizm merkezi olarak tanıtmada anahtar bir bileşen olarak algılanmaktadır.

1980'lerden bu yana birçok yerel yönetimler stratejik etkinlik ve planlamalarına spor etkinliği teklifini entegre etmiş ve etkinlikleri lokasyon pazarlaması ve politikacıların, şehirlerin ve bölgelerin profilini yükseltmek için bir fırsat olarak görmüşlerdir (Cochrane ve diğ., 1996). Bir spor etkinliğine ev sahipliği yapmakla ilişkili tanıtım ve pazarlama faaliyetleri, bir kentin kendisini küresel düzeyde milyonlarca ve hatta milyarlarca izleyiciye stratejik olarak tanıtması ile marka kimliğini ve imajını geliştirmesi için bir fırsat sağlar.

Olimpiyat Oyunları gibi büyük etkinlikler önemli turizm fırsatları sunuyor (Higham, 1999). Bir şehrin ya da ülkenin kendisini dünyaya tanıtmada konusunda eşsiz ve benzersiz bir fırsat sunar. Bununla birlikte, canlı yayınlar ve lokasyon pazarlaması olanakları, bir kentin uluslararası profilini yükseltmeye yardımcı olabilir.

Bununla birlikte, bir şehre yönelik dikkatinin artması, bir etkinliğin kent için olumsuz tanıtımlara da yol açabilir. Örneğin, 1996 Atlanta Olimpiyatları ulaştırma sistemine yapılan yatırımın yetersizliğinden dolayı sorun yaşadı, bu da medyanın olumsuz bir şekilde konuyu gündeme taşımaya neden oldu (Essex ve Chalkley, 1998). Benzer şekilde, 2008 Pekin Oyunları öncesi, sırası ve sonrasında uluslararası basın sürekli olarak Çin'de yaşanan özellikle de Uygur Türkleri'ne yapılan insan hakları ihlallerini gündeme taşır. Aynı doğrultuda, Rio 2016'da yerel halkın Oyunlara yatırılan paraları yerine okul, hastane ve barınma yoluyla temel fizyolojik ihtiyaçların karşılanmasına yönelik harcanmasına ilişkin gerçekleştirilen protestolar, Rio şehrindeki güvenlik sorunları ve Brezilya'da gecekondu mahallerine verilen isim olan favelalar ve orada yaşamak zorunda olan insanlar sıkça gündeme geldi.

Sportif Gelişme

Büyük bir spor etkinliği için teklif vermenin sebeplerinden biri, spor gelişimine katkıda bulunacağı ve spora katılımın artmasına neden olacağı algısı. İki temel faktör bunu desteklemektedir. İlk olarak, bir spor etkinliği bir spor bilincinin artmasına neden olabilir.

Örneğin, Londra 2012'nin başarılı teklifi, dört ana temaya dayanıyordu:

- 1) Sporcular için ömür boyu sürecek bir deneyim sunmak;
- 2) İngiltere'de spor için bir miras bırakmak;
- 3) Yenilenme yoluyla topluma fayda sağlamak;
- 4) IOC ve Olimpiyat Hareketi'nin desteklenmesi (Reis ve ark, 2017).

Her ne kadar ilk tema elit spora odaklanmış olsa da kalan diğer maddeler halkın büyük bir kesiminin spora katılım kavramını desteklemiştir. Adaylık dosyasında, programların ve tesislerin teslim edilmesinin daha fazla

gençlik sporu aktivitesine ilham vereceğini; Olimpiyat Parkı tesisleri oyunlardan sonra yerel halkın kullanımına açılacağı, daha sağlıklı bir toplum oluşturmaya yardım sağlayacağına yer vermiştir (Reis ve ark, 2017).

Londra 2012 Oyunları'nda yüzme havuzu olarak kullanılan tesis dalga-benzeri tavan ile her iki yakasına geçici oturma yapıları eklenerek kapasite 17.500'e yükseltildi. Bu oturma alanları çıkartıldığında, tesisin oturma kapasitesi 2500'e düşecek, ardından tesis halkın kullanımına açılacak. 800 bin insanın her yıl bu tesisten yararlanması beklenmektedir.

Örneğin, İstanbul'da 2005 yılından bu yana düzenlenen ve WTA takviminde yer alan İstanbul CUP Tenis Turnuvası ülkemizde tenis sporunun özellikle kadınlar arasında yayılmasına yol açmış ve Çağla Büyükakçay, İpek Soylu, İpek Şenoğlu, Melis Sezer ve Başak Eraydın gibi kadın tenisçiler Grand Slam turnuvalarına katılma başarısı göstermişlerdir. Benzer şekilde 2019 yılında 41.si gerçekleştirilecek olan İstanbul Maratonu ülkemizde koşu sporunun yaygınlaşmasında en önemli etkenlerin başında gelmektedir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Spor İstanbul verilerine göre 2018 yılında katılım 42,195m, 15 km ve 10 km kategorilerinde 7630 iken bu sayı 2018 yılında 28286'ya yükselmiştir (www.maraton.istanbul, 2019).

İkincisi, spor etkinlikleri genellikle spor altyapısının ve tesislerinin geliştirilmesini gerektirir. Ülkemizden örnek verecek olursak, 2005 yılında İzmir Universiade Yaz Oyunları ile başlayan ve Erzurum 2011 Universiade Kış Oyunları yine aynı yıl Trabzon Gençlik Oyunları ve ardından 2013 Mersin Akdeniz Oyunları devam eden etkinlikler vesilesiyle inşa edilen tesisler etkinliklerin ardından federasyonlar, kulüpler, okullar, üniversiteler ve yerel halk tarafından kullanılmaktadır. Özellikle Erzurum'da Universiade Kış Oyunları'nın ardından sporda ciddi atak içerisinde. 117 ulusal 34'te uluslararası organizasyonun yanında Olimpiyat kentinde kulüpleşme ve tesisleşmeye büyük bir önem verilmiştir. Erzurumspor Tesisleri, Er Meydanı, golf sahaları, alttan ısıtılmalı futbol sahaları, 6 açık 3 kapalı tenis kortu, 2 yarı olimpik yüzme havuzu, 2 spor salonu, 1 basketbol, 1 voleybol sahası, 6 fitness salonu, 2 güreş antrenman sahası toplamda da 50'yi aşkın tesisi halkın kullanımına sunulmuştur. Bu yatırımlarda ana etken faktör 2011 yılında Erzurum'a kazandırılan Universiade Kış Oyunları olmuştur.

Bununla birlikte, bir spor etkinliğine ev sahipliği yapmanın uzun vadeli spor gelişimine yol açabileceği ve kitlesel katılımı artıracığı algısını destekleyen çok az kanıt vardır. Bu, uzun vadeli değerlendirme gerektirdiği için daha fazla araştırmanın gerekli olduğu bir alandır.

Sosyal ve Kültürel Etkiler

Bir spor etkinliği teklifini desteklemenin son nedeni, ev sahibi bir şehir veya bölgede olumlu sosyal ve kültürel etkilere yol açmasıdır. Belli başlı spor etkinlikleriyle ilgili medya ve tanıtım faaliyetlerinin genellikle yerel topluluklarda heyecan, gurur ve güçlenme duygusuna yol açabileceği iddia edilmektedir (Westerbeek ve diğ., 2002). Başlıca spor etkinliklerinin düzenlenmesine

atfedilebilecek potansiyel sosyal etkiler, o bölgede yaşayan halkın ev sahibi ülkenin vatandaşı olmasından gurur duyması, topluluk kimliği duygusunu güçlendirme ve gönüllü programlarıyla elde edilebilecek sosyal birleşme faydalarını içerir (Brown ve Massey, 2001). Bir etkinliğin topluluk katılımı yoluyla sosyal etkisinin artırılması, her büyük etkinlik planlayıcıları için yönetim standardının hedeflerinden biridir.

IOC, Olimpiyat Oyunlarının ev sahiplerinin aynı zamanda toplumsal fayda projeleri, sergiler ve sanat festivalleri gibi kültürel etkinliklere ev sahipliği yapmasını gerektirmektedir. Örneğin, Salt Lake City'deki 2002 Kış Olimpiyatları'nda yapılan Olimpiyat Sanatları Festivali 50 topluluk projesine ev sahipliği yaparken, Londra 2012 Olimpiyatları Eylül 2008'de başlayan dört yıllık bir Kültür Olimpiyatı planladı. Kültür Olimpiyatı törenler, büyük sanatlar, müzik ve 2012 oyunlarından sonra olumlu bir miras bırakmayı amaçlayan tiyatro projeleri ve yerel ve bölgesel projeleri içermiştir.

Ancak, bir spor etkinliğine ev sahipliği yapmanın sosyal ve kültürel etkilerini nicel olarak ölçmek zordur, nitel araştırma ise etkiyi değerlendirmek için uzun vadeli bir değerlendirme gerektirir. Spor etkinlikleri sosyal, kültürel ve toplum yararlarına katkıda bulunabilirken, etki beklenenden daha küçük olabilir ve insanların çoğunluğu fayda sağlayamayabilir. Bu nedenle, spor etkinliklerinin sosyal ve kültürel etkileri hakkında daha fazla araştırma ve delile ihtiyaç duyulduğu kabul edilmektedir (Masterman, 2014).

Sonuç

Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapan şehirlerin deneyimmediği bütçe aşımaları ile etkinlik için inşa edilen dev tesislerin işletme maliyetleri oyunların geleceğini ciddi bir şekilde tehdit etmektedir.

Tehdidin ortadan kaldırılması için IOC ilk etapta 2012 Londra Oyunları kapsamında getirdiği dev işlevsiz tesislerin (White elephant) olumsuz etkilerini en aza indirebilmek için modüler tesisler, spor mirası ve bunun sürdürülebilirliği yaklaşımını benimsemiş ve spor mirası konseptini diğer aday şehirlere oranla daha fazla yoğunlaştırmıştır. Fakat 2012 Londra Oyunlarından sonra 2022 Kış Olimpiyat Oyunları sürecinde Oslo, Stockholm, Krakow, Münih, Davos, Barselona ve Quebec City; 2024 Yaz Olimpiyat ve Paralimpik Oyunlara adaylık sürecinde Boston, Hamburg, Toronto, Roma ve Budapeşte gibi şehirlerin halkın düşük desteğini gerekçe göstererek adaylıktan vazgeçmesi bu tehdidin artık bir krize dönüştüğünü göstermiştir. Bunun önüne geçmek için ise IOC tarihinde ilk kez aynı genel kurulda 2024 Yaz Olimpiyat ve Paralimpik Oyunları'nı Paris'e, 2028 Yaz Olimpiyat ve Paralimpik Oyunları'nı ise Los Angeles'a vermiştir. Ardından da ilki 2018 Pyeongchang Kış Olimpiyatları'nda olmak üzere Gündem 2020 yaklaşımını yürürlüğe koydular.

Gündem 2020 Yaklaşımı'nın en önemli özelliklerinden biri etkinlik sonrası süreçlere verdiği önemdir. Çünkü geçmişteki Ev sahiplerin yaşadığı sorunların birçoğu Oyunlar sona erdikten sonra ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği yapacak

şehirler ancak yukarıda belirtilen spor mirası konsepti öğelerini bütüncül bir yapıyla ele alıp etkinliğin sona ermesinden sonra ortaya çıkabilecek sorunları minimize edebilir.

Kaynaklar

- Allen, J., O'Toole, W., McDonnell, I. ve Harris, R. (2002). *Festival and Special Event Management*. Queensland, Australia: John Wiley & Sons.
- Brown, A. ve Massey, J. (2001) *The Sports Development Impact of the Manchester 2002 Commonwealth Games*. Initial Baseline Re-search, UK Sport.
- Cashman, R. (2006). *Olympic Legacy: The Bitter-Sweet Awakening*, Sydney. Walla Walla Press.
- Chen, Y. (2015). Legacy creation strategy in Olympic cities. *International Review for Spatial Planning and Sustainable Development*, 3(1), 74-87.
- Coaffee, J. (2011) *Strategic security planning and the resilient design of Olympic sites, Terrorism and the Olympics: Major event security and lessons for the future içinde* (ss. 118-132), Routledge, London.
- Cochrane, A. Peck, J. ve Tickell, A (1996). Manchester plays games: exploring the local politics of globalisation. *Urban Studies*, 33 (8): 1319-1336.
- Daothong, J. and Stubbs, D. (2014). London 2012 legacy: creating a more sustainable future for London and beyond. *Proceedings of the Institution of Civil Engineers - Civil Engineering*, 167(6), 3–12.
- Essex, S. ve Chalkley, B. (1998). Olympic Games: catalyst of urban change. *Leisure Studies*, 17(3), 187–206.
- Flyvbjerg, B., ve A. Stewart (2012). *Olympic proportions: Cost and cost overrun at the Olympics 1960–2012*. Oxford: Said Business School.
- Getz, D. (1997). *Event Management and Tourism*. New York, Cognizant.
- Gold, J. R. ve Gold, M. M. (2011). Introduction. (Der.), J. R. Gold ve M. M. Gold, *Olympic cities: City agendas, planning, and the World's Games içinde* (ss. 1–16). London: Routledge.
- Gold, J. R. ve Gold, M. M. (2008). Olympic cities: Regeneration, city rebranding and changing urban agendas. *Geography Compass*, 2, 300–318.
- Gratton, C. ve Henry, I. P. (2016). *Sport in the city: The role of sport in economic and social regeneration*. London: Routledge.
- Gratton, C., Dobson, N. ve Shibli, S. (2000). The economic importance of major sports events: a case-study of six events. *Managing Leisure*, 5(1), 17–28.
- Gratton, C., Preuss, H. ve Liu, D. (2015). The positive legacies of the Olympic games in Beijing 2008. (Der.) R. Holt, & D. Ruta, *The Routledge Companion to Sport and Legacy içinde* (pp. 46-58), London: Routledge.
- Gratton, C., Shibli, S. ve Coleman, R. (2005). Sport and economic regeneration in cities. *Urban Studies*, 42(5-6), 985–999.
- Higham, J. (1999). Sport as an avenue of tourism development: an analysis of the positive and negative impacts of sport tourism. *Current Issues in Tourism*, 2(1), 82-90.
- Hiller, H. (2000). Mega-events, urban boosterism and growth strategies: an analysis of the objectives and legitimations of the Cape Town 2004 Olympic bid. *International Journal of Urban and Regional Affairs*, 24 (2), pp. 439-458.
- Huijuan, C., Fujii, H. and Managi, S. (2013). *Environmental Impact of the 2008 Beijing Olympic Games*. Economics Discussion Papers, No 2013-30, Kiel Institute for the World Economy. H
- Jago, L, Chalip, L, Brown, G, Mules, T and Ali, S. (2003). Building events into destination branding: Insights from experts. *Event Management*, 8: 3-14.
- Kaplanidou, K. ve Karadakis, K. (2010). Understanding the legacies of a host Olympic city: The case of the 2010 Vancouver Olympic Games. *Sport Marketing Quarterly*, 19, 110–117.
- Kasimati, E. (2015). Post-Olympic use of the Olympic venues: The case of Greece. *Athens Journal of Sports*, 167-184.
- Kassens-Noor, E. (2012). *Planning Olympic legacies: Transport dreams and urban realities*. London: Routledge.
- Kassens-Noor, E. (2013). *Transport Legacy of the Olympic Games, 1992–2012*. *Journal of Urban Affairs*, 35(4), 393-416.
- Kennett, C. ve Moragas, M. (2006). *Barcelona 1992: Evaluating the Olympic Legacy*, (Der.) A. Tomlinson and C. Young, *National Identity and Global Sports Events: Culture, Politics, and Spectacle in the Olympics and the Football World Cup içinde* (ss. 177-195), New York: State University of New York Press.
- Masterman, G. (2014). *Strategic Sports Event Management*. Taylor & Francis Ltd.
- McCartney, G., Thomas, S., Thomson, H., Scott, J. Hamilton, Hanlon, P. (2010). The health and socioeconomic impacts of major multi-sport events: a systematic review. *British Medical Journal*, 340, c2369.
- Mills, B. M., ve Rosentraub, M. S. (2013). Hosting mega-events: A guide to the evaluation of development effects in integrated metro-politan regions. *Tourism Management*, 34, 238–246.
- Müller, M. (2015). What makes an event a mega-event? Definitions and sizes. *Leisure Studies*, 34(6), 627-642.
- Nicholls, A. (2014). London 2012 legacy: Olympic park waterways. *Proceedings of the institution of civil engineers*. *Civil Engineering*, 167(6), 40–45.
- O'Connor, A. (2013). A conceptual framework for entrepreneurship education policy: Meeting government and economic purposes. *Journal of Business Venturing*, 28(4), 546–563.
- Okada, I ve Greyser S. A. (2018). *After the carnival: key factors to enhance olympic legacy and prevent olympic sites from becoming white elephants*. Harvard Business School Working Knowledge. Boston – 2018.
- Olympics.org, (2017). *Olympic Games Rio 2016 - social legacy 10 Ağustos 2019 tarihinde* <https://www.olympic.org/news/olympic-games-rio-2016-social-legacy> adresinden elde edildi.

- Pantelia, A. (2016, August 11). The Olympic venues of Athens: A story of refuge and decay. *Newsweek*. 10 Ağustos 2019 tarihinde <http://www.newsweek.com/greece-refugee-crisis-olympic-games-rio-2016-athens-489499> adresinden elde edildi.
- Preuss, H. (2004). *The Economics of Staging the Olympics. A Comparison of the Games 1972-2008*, Cheltenham, Glos: Edward Elgar.
- Preuss, H., Seguin, B., ve O'Reilly, N. (2007). Profiling major sport event visitors: The 2002 Commonwealth Games. *Journal of Sport & Tourism*, 12, 5–23.
- Quinn, B. (2013). Arts festivals, tourism, cities, urban policy. (Der.) D. Stevenson & A. Matthews içinde (ss. 69–84). Oxon: Routledge.
- Reis, A. C., Frawley, S., Hodgetts, D., Thomson, A., ve Hughes, K. (2017). Sport Participation Legacy and the Olympic Games: The Case of Sydney 2000, London 2012, and Rio 2016. *Event Management*, 21(2), 139–158.
- Roche M. (2000). *Mega Events and Modernity: Olympics and Expos in the Growth of Global Culture*, Routledge, London.
- Santos Neto, S.C., Cardoso, V.D., Santos, T., Oliveira, A.F.S., Tere-zani, D.R. ve Haiachi, M.C. (2018). Rio 2016 Olympics: Urban re-generation and social legacy. *Journal of Human Sport and Exercise*, 13(1),116-S133.
- Spilling, O. (2000). Beyond intermezzo? On the long-term industrial impacts of mega-events – the case of Lillehammer 1994. (Der.) Mossberg, L. *Evaluation of Events: Scandinavian Experiences* içinde. New York, Cognizant.
- Stevens, A. (2008). Ever Greener Games. *Sport Business International*. 137, pp. 3637.
- Tallon, A. (2013). *Urban regeneration in the UK*. London: Routledge.
- Weed, M. (2014). Sports Mega-Events and Mass Participation in Sport. *Leveraging Legacies from Sports Mega-Events*, 39-49.
- Westerbeek, H, Turner, P and Ingesson, L. (2002) Key success factors in bidding for hallmark sporting events, *International Marketing Review*, 19 (2/3): 303-323.
- www.maraton.istanbul (2019). Sonuçlar, <https://www.maraton.istanbul/kopyasi-sonuclar-1> adresinden elde edildi.
- Zhao, S. X., Ching, J. L., He, Y., & Chan, N. Y. M. (2016). Playing games and leveraging on land: unfolding the beijing olympics and china's mega-event urbanization model. *Journal of Contemporary China*, 26(105), 465–487.
- Zimbalist, A. (2011). Brazil's long to-do list. *Americas Quarterly*, Summer, 56-62.